

RhetoricaScandinavica

Online, vol 27 / 2023

**TEMA:
Sosiale bevegelser**

Tidskrift för skandinavisk retorikforskning
Nr. 86 - 2023

Abstract

RhetoricaScandinavica, ISBN 2002-7974

No 86, 2023, pp 46–65, Publisher: Retorikförlaget AB

 <https://www.doi.org/10.52610/rhs.v27i86.300>

Author Frida Hviid Broberg, University of Copenhagen

 <https://orcid.org/0000-0001-8685-6683>

Title Colorblind emotions: The rhetorical marginalization of the Danish Black Lives Matter movement [”Farveblinde følelser: Den retoriske marginalisering af den danske Black Lives Matter-bevægelse”].

Abstract The article presents a rhetorical critique of the media coverage of the Danish Black Lives Matter movement in the summer of 2020, focusing on how emotions such as solidarity, anger and fear stick to the movement. While ‘solidarity with American victims of racism’ is framed as a legitimate affective orientation, the movement’s ‘angry rhetoric’ becomes a reason for rhetorical marginalization in the public debate. The media’s emphasis on solidarity with American victims of racism as a legitimate affective orientation, as opposed to anger at racism in Denmark, can be read as an example of color-blind racism, and prompts a critical discussion of a cultural and theoretical tendency to dismiss the ‘anger of social movements’ as destructive and counterproductive. The article is a contribution to understanding how emotions participate in marginalizing social movements in the public debate.

Keywords Affect, rhetorical marginalization, anti-racist activism, rhetoric of colorblindness, anger, solidarity

*Frida Hviid Broberg er ph.d.-studerende ved Institut for
Kommunikation, Københavns Universitet.
0000-0001-8685-6683 / fhb@hum.ku.dk*

Frida Hviid Broberg:

Farveblinde følelser

Den retoriske marginalisering af den danske Black Lives Matter-bevægelse

Artiklen er en retorisk kritik af mediedækningen af de danske Black Lives Matter-demonstrationer i sommeren 2020 med fokus på, hvordan følelser som solidaritet, vrede og frygt klæber til bevægelsen. Analysen viser, at protesterne blev inkluderet i det retoriske fællesskab, som udgør den offentlige debat, i den udstrækning, de blev fremstillet som 'solidaritetsdemonstrationer' med amerikanske ofre for racisme. Vrede, derimod, blev fremstillet som en farlig og illegitim følelse, og kritikken af bevægelsens 'vrede retorik' manifesterede sig i en retorisk marginalisering. Mediedækningens betoning af solidaritet med amerikanske ofre for racisme som legitimt følelsesudtryk overfor vrede over racisme i Danmark som illegitimt, kan læses som et udtryk for en farveblind racisme, og giver anledning til at kaste et kritisk blik på en kulturel såvel som teoretisk tendens til at afvise 'sociale bevægelsers vrede'. Artiklen er et bidrag til forståelsen af hvordan følelser deltager i at marginalisere sociale bevægelser i den offentlige debat.

Vrede er en kernefølelse for sociale bevægelser og en central faktor for mobilisering af politisk modstand (Jasper, 2014; van Stekelenburg & Klandermans, 2013). Vrede bevæger det sociale: Vrede samler individer omkring oplevede uretfærdigheder og orienterer dem i retning mod kollektiv handling, men aktivister og sociale bevægelser risikerer samtidig, at den dominerende offentlighed vender sig imod dem, hvis de bliver opfattet som vrede (Condit, 2018b; Jasper, 2014; Winderman, 2019). Sociale bevægelsers vrede retorik risikerer at udløse en mod-

reaktion fra den del af det retoriske publikum, som ikke er en del af det følende fællesskab, og på grund af denne risiko rådes sociale bevægelser og aktivister ofte til at afstå fra vrede retorik (Srinivasan, 2018). De risikerer at spænde ben for deres egen sag, lyder logikken, og kritikken har rod i en tendens til at se vrede som (selv)destruktiv og kontraproduktiv, der løber som en rød tråd gennem vestlig filosofi og kultur (Se f.eks. Nussbaum, 2019; Pettigrove, 2012; Seneca, 1976).

Mediedækningen af den danske Black Lives Matter-bevægelse i sommeren 2020 kan læses som et eksempel på, hvordan kritikken af 'vrede sociale bevægelser' manifesterer sig retorisk. Black Lives Matter-bevægelsen tog første gang form i 2013 efter politidrabet på den ubevæbnede sorte amerikaner, Trayvon Martin, og manifesterede sig senest i globale demonstrationer i sommeren 2020, efter at en video af politidrabet på en anden ubevæbnet sort amerikaner, George Floyd, blev cirkuleret på sociale medier. Foreningen Black Lives Matter Denmark arrangerede ni officielle demonstrationer i perioden fra d. 31. maj til 22. juli 2020, og d. 22. august 2020 havde Black Lives Matter Denmark en blok i den anti-racistiske Nørrebro Pride. I de danske medier blev bevægelsen kritiseret for udtrykke sig på en måde, der blev opfattet som vrede: De blev kritiseret for at "afspore debatten" (Leder, 2020) og "spolere et ellers smukt budskab" (Hare, 2020). Bevægelsens vrede retorik og proteststil spændte ben for sagen ved at forskyde fokus fra potesternes indhold til deres form, lød kritikken. I det følgende analyserer jeg mediedækningen af den danske Black Lives Matter-bevægelse i sommeren 2020 med fokus på, hvordan følelser som solidaritet, vrede og frygt på forskellige måder klæber til protesterne. Jeg argumenterer for, at bevægelsens protester blev fremstillet som legitime i den udstrækning de i medierne blev opfattet som 'solidaritetsdemonstrationer' orienteret mod amerikanske ofre for racisme. Vrede, derimod, blev fremstillet som en illegitim følelse, og jeg argumenterer for, at kritikken af bevægelsens 'vrede retorik' manifesterer sig i en retorisk marginalisering af bevægelsen. I forlængelse heraf undersøger jeg, hvad betoningen af solidaritet som legitim affektiv orientering og afvisningen af vrede som illegitimt affektivt udtryk gør. Modsat vrede, der forstås som en reaktion på en uret begået mod *en selv* (eller nogen/noget, som står en nær) (Aristoteles, 2007), er solidaritetsfølelse kendetegnet ved at være rettet mod et mål *uden for* det følende (kollektive) subjekt; Solidaritet er en affektiv orientering mod en *anden*, som er udsat for uretfærdighed. Betoningen af solidaritet placerer således problemet (racisme) i USA, og positionerer de danske demonstranter som sympatisører med ofrene for, men ikke selv ofre for racisme. Dette kan læses som et eksempel på farveblind racisme: en logik der reproducerer racisme ved ikke at se den (Ahmed, 2021, s. 3). Mediedækningen af Black Lives Matter-bevægelsen kan således læses som et eksempel på, at vrede er kontraproduktiv for sociale bevægelser, eller casen kan give anledning til at kaste et kritisk blik på *kritikken af vrede* og de affektive normer, som den vokser ud af. Kritikken af vrede finder sit modstykke i feministisk tænkning, der udfordrer ideen om, at vrede er (selv)destruktiv, og i stedet definerer vrede som en legitim udtryksform, selv i den udstrækning dens effekter måtte være kontraproduktive (Se f.eks.; Lorde, 2017; Srinivasan, 2018). Hvor feministiske tænkere har argumenteret for det moralsk forkerte i at afvise vrede over undertrykkelse, da dette

påfører den undertrykte et ekstra lag af (epistemisk eller emotionel) undertrykkelse (Bailey, 2018; Srinivasan, 2018), anlægger jeg i dette studie et retorisk blik på *kontraproduktivtetskritikken af vrede* (Srinivasan, 2018) og undersøger, hvad kritikken gør. I forlængelse heraf sigter jeg mod at nuancere en kulturel såvel som teoretisk tendens til at se vrede som destruktiv (Se f.eks. Nussbaum, 2019; Zagacki & Boleyn-Fitzgerald, 2006). Studiet her har således slægtskab med affektteoretisk arbejde, som undersøger og denaturaliserer den måde, hvorpå følelser kategoriseres som 'positive' og 'negative', herunder hvordan følelser der traditionelt bliver set som negative har politiske potentialer, ligesom 'positive' følelser og 'ønskværdige' affektive orienteringer kan deltage i marginalisering og undertrykkelse (Se f.eks. Ahmed, 2010; Cvetkovich, 2012; Sedgwick & Frank, 1995). Casen understreger desuden, at vi må forstå reguleringen af vrede i relation til magt.

Retorisk marginalisering og kontraproduktivtetskritikken af sociale bevægelsers vrede

Studiet her vokser ud af en forskningstradition der undersøger ”how rhetoric moves the social in various symbolic, material, and/or affective ways – particularly as complex overlapping systems of oppression (racism, sexism, heterosexism, etc.) demand justice” (Foust & Alvarado, 2018, s. 2). Snarere end at undersøge, hvad der sætter det sociale i bevægelse, er fokus dog på, hvad der hæmmer, bremser, eller afbøjer en sådan bevægelse. Jeg undersøger mediedækningen af den danske Black Lives Matter-bevægelse i et forsøg på bedre at forstå de retoriske vilkår, som sociale bevægelser formes under og tager form af. Artiklen trækker også tråde til tidlige studier af sociale bevægelser, som forholder sig kritisk til den modstand, som møder sociale bevægelser og de retoriske udtryk, de antager (Se f.eks. Burgess, 1968; Scott & Smith, 1969). I en samtidig skandinavisk kontekst er denne tråd blevet taget op af Berg og Christiansen (2010), der undersøger den retoriske eksklusion af en protest-fest i Hyskenstræde i København, hvor der blev begået hærværk. Her undersøger de, hvordan mediedækningen af festen ekskluderer aktivisterne fra den offentlige debat, og illustrerer, hvordan denne eksklusion udmønter sig i tre ’retoriske eksklusionsstrategier’. Berg og Christiansen viser, hvordan massiv mediedækning på paradoksalt vis kan være forbundet med retorisk eksklusion: Aktivisterne blev ikke ekskluderet gennem stilhed eller usynlighed, men blev negeret gennem sproget. Den massive mediedækning af den danske Black Lives Matter-bevægelse kan læses som et eksempel på noget lignende. I det følgende vælger jeg dog at bruge ordet *marginalisering* frem for eksklusion, da protesterne inkluderes i den udstrækning de bliver forståelige som ’solidaritetsdemonstrationer’. Der er altså tale om en delvis og prekær inklusion, snarere end en ultimativ eksklusion. Ordvalget ’eksklusionsstrategier’ antyder desuden en intentionalitet, som jeg ønsker at undgå, da racisme såvel som affekt opererer uafhængig af intentionalitet. I stedet vælger jeg derfor at tale om *retoriske marginaliseringsmønstre*.

I forlængelse af tidligere studier af sociale bevægelser og modtagelsen heraf, er det altså ikke overraskende eller nyt i sig selv, at en social bevægelse møder mod-

stand og retorisk marginalisering. Studiet her bidrager imidlertid til at forstå, hvordan følelser deltager i denne marginalisering.

Ligesom sociale bevægelser historisk møder modstand, giver kritikken af vrede genlyd op gennem historien til i dag. I antikken argumenterede stoikerne for at eliminere vrede, som de så som en destruktiv og destabiliserende følelse forbundet med vold og hævn (Seneca, 1976). Aristoteles forbandt ligeledes vrede med hævn, og definerede vrede som ”en ulystbetonet tragten efter hvad man opfatter som hævn for noget, man opfatter som en ringeagtsytring rettet mod en selv eller mod noget, der tilhører en, – for så vidt en sådan ringeagt er uberettiget” (Aristoteles, 2007, s. 114). Ifølge Aristoteles bliver man vred, når nogen giver udtryk for, at de regner én, noget der tilhører én eller noget man holder af for værdiløs(t). Det er dog ikke ligegyldigt, hvem denne ”nogen” er. Aristoteles knytter vrede til magt og status, når han definerer vrede som en reaktion på *uberettiget* ringeagt (2007, s. 114). Hvorvidt en ringeagtsytring regnes som uberettiget afhænger nemlig af, hvor den ringeagtede og den ringeagtende befinder sig i forhold til hinanden i samfundshierarkiet: ”[D]et anstår ikke ringere stillede personer at vise ringeagt” (Aristoteles, 2007, s. 118). Legitim vrede bliver her forbeholdt dem med magt og status og retter sig nedad i et hierarki. Selvom Aristoteles, i modsætning til stoikerne, ikke så vrede som illegitim, er hans definition sidenhen blevet brugt som belæg for at afvise vrede. Fordi (aristotelisk) vrede er orienteret mod fortiden og motiveret af hævn, kritiseres den for at blokere for håb og forandring og for at have (potentielt) voldelige konsekvenser (Nussbaum, 2019). Zagacki og Boleyn-Fitzgerald argumenterer for, at vred retorik aldrig er politisk og moralsk produktiv, men destruktiv per definition. De advokerer derfor for en ”non-angry rhetoric”: ”[E]ven if it is right to feel anger, it may be wrong to express it or to encourage it in others” (Zagacki & Boleyn-Fitzgerald, 2006, s. 295).

Som Srinivasan bemærker, har diskussionen om vredens moralske legitimitet historisk implicit været et spørgsmål om de magtfuldes vrede: den frie, økonomisk og politisk privilegerede mands vrede (Srinivasan, 2018). Nussbaum argumenterer dog for, at vrede også bør undgås af ofre for politisk uretfærdighed, fordi vrede frastøder potentiale allierede og underminerer muligheden for retfærdighed (Nussbaum, 2019). Denne afvisning af vreden kan læses som et eksempel på det, Srinivasan kalder *kontraproduktivetskritikken af vrede*: ”that victims of injustice ought not get angry because doing so would be *counterproductive*” (Srinivasan, 2018, s. 1). Srinivasan anfægter ikke præmissen om, at vrede ofte har kontraproduktive effekter, men argumenterer for at vrede alligevel kan være en passende reaktion på undertrykkelse. Srinivasan anklager desuden kritikken af vrede for at placere ansvaret for at løse problemet hos offeret og for at behandle vredens kontraproduktivitet som uundgåelig i stedet for som en social størrelse, som kan ændres. I tråd med Srinivasans syn på vredens kontraproduktivitet som et socialt fænomen, der kan ændres, undersøger jeg kritikken af vrede, som den konkret manifesterer sig i medie-dækningen af den danske Black Lives Matter-bevægelse i håb om, at vi kan lære noget af den.

At analysere affekt: Retoriske følelser og klæbrige figurer

Når jeg i det følgende undersøger, hvordan følelser som vrede og solidaritet opererer i mediedækningen af de danske Black Lives Matter-protester, er det ikke med fokus på, hvordan bevægelsen opdigner til vrede, eller om vrede er et (in)effektivt retorisk virkemiddel for sociale bevægelser. I stedet for et fokus på følelsesappeller (hvordan man gør ting med følelser), er fokus på, hvad følelser gør; hvordan følelser former selve fundamentet for overbevisning og debat. Jeg undersøger, hvordan følelser klæber til en social bevægelse, som den cirkulerer i medierne, samt hvordan denne cirkulation former den offentlige debat og især dens grænser for, hvem der kan deltage hvordan. Med dette fokus skriver artiklen sig ind i den bevægelse inden for human- og samfundsvidenskaberne, som er blevet kaldt *den affektive vending*. Den affektive vending bliver ofte regnet for en reaktion på *den sproglige vending*; en vending væk, eller tilbage til kroppen og tingenes materialet. Den affektive vending er imidlertid alt andet end én simultan bevægelse, men kan bedre forstås som en mangfoldighed af kritiske positioner (Koivunen, 2015, p. 20). Mens nogle teoretiseringer af affekt kan virke svære at operationalisere i retoriske studier i den udstrækning, de lokaliserer affekt i det autonome nervesystem og begrebsliggør affekt som prædiskursiv, kropslig intensitet, der opererer ustruktureret og ofte ubevidst, før og uden for sproglig fortolkning; før følelse (Massumi, 2002), indbefatter en orientering mod affekt imidlertid ikke at vende retorikken ryggen (Just, 2017). Artiklens analyse er informeret af Sara Ahmed's teoretisering af følelser som *performative*; som en *gøren*, der beror på gentagelse, og som gennem denne gentagelse former kroppe og fællesskaber (Ahmed, 2014). Her bliver det ikke meningsfuldt at skelne mellem affekt og følelse – ikke i en afvisning af, at der eksisterer hjernestrukturer, der muliggør lynhurtig og ubevidst affektiv påvirkning, men snarere ud fra en antagelse om, at det hverken er muligt eller meningsfuldt at forsøge at opstille vandtætte skotter mellem de to. Måske var affekt altid allerede følelse, kunne man foreslå, som et ekko af Judith Butlers berømte spørgsmål: ”Måske var [biologisk køn] altid allerede socialt køn, hvilket har den konsekvens, at sondringen mellem biologisk køn og socialt køn viser sig slet ikke at være nogen sondring” (Butler, 2011, s. 46). På samme måde som Butler opløser opdelingen i et biologisk og et socialt køn, må følelser hos Ahmed ses som på én gang kropsliggjorte og sprogliggjorte fænomener. En performativ forståelse af følelser reducerer således hverken følelser til indre tilstande eller konstruerede fantasier. At følelser ikke er noget, subjekter *har*, skal dog ikke forstås som, at følelser finder deres udspring et andet sted uden for subjektet, f.eks. i objekter. Følelser er ganske enkelt ikke hverken udvendige eller indvendige, men formede og medskabende af selve skellene, som afgrænser det indre og det ydre; kroppe, fællesskaber og samfund. Det bliver således relevant at studere den *proces*, hvormed visse følelser *gøres* til karakteristika ved visse objekter. Ahmed illustrerer dette med et eksempel, hvor et barn møder en bjørn:

The fear is not in the child, let alone in the bear, but is a matter of how child and bear come into contact. This contact is shaped by past histories of con-

tact, unavailable in the present, which allow the bear to be apprehended as fearsome (Ahmed, 2014, s. 7).

Når man vil undersøge, hvordan nogle kroppe bliver opfattet som f.eks. farlige eller vrede, kræver det, at man ikke starter med mødet (i eksemplet: mellem barn og bjørn), men at man forholder sig til, hvordan mødet finder sted; hvordan det er medieret og formet af historier.

Artiklens analyse benytter sig af Ahmeds affektteoretiske begrebsapparat, som muliggør undersøgelser af, hvordan følelser klæber til objekter som en effekt af retorisk cirkulation: På samme måde som varer ifølge den marxistiske kritik af kapitalismens logik ikke har en iboende økonomisk værdi, men opnår og producerer en sådan i kraft af deres cirkulation, akkumulerer objekter affektiv værdi, som de cirkulerer. Sådanne objekter bliver overklistede eller mættet med følelser (Ahmed, 2014, s. 11). Denne måde at tænke følelser er blevet taget op af bl.a. Cathrine Chaput og Sine Just, som mere eksplicit end Ahmed rammesætter teorien retorisk (Chaput, 2010; Just, 2017). Med inspiration fra Ahmed og Chaput foreslår Just at fokusere på den retoriske cirkulation af affektive tegn, som hun definerer som ”de måder hvorpå tegn udveksles i og med kommunikationsstrømme og antager betydning og værdi – mening – i processen” (Just, 2017, s. 78). Med henvisning til Butlers forståelse af materialisering som involverende intensivering argumenterer Ahmed for, at denne intensivering, eller akkumulation af affektiv værdi, former og afgrænser kollektive og individuelle kroppe (et eksempel på en kollektiv krop kunne være nationen, en social bevægelse, eller det retoriske fællesskab, som udgør den offentlige debat) (Ahmed, 2004, s. 121). Dette illustrerer Ahmed ved hjælp af analyser af retoriske tekster (taler, minderetorik, politisk retorik, journalistik og aktivistisk retorik) med fokus på sproglige figurer som metonymien og metaforens affektive egenskaber (Ahmed, 2014, s. 10–11). Det er objekterne for følelser, eller de ”affektive tegn”, snarere end følelser som sådan, der cirkulerer, men følelser kan bevæge sig igennem cirkulationen af objekter (eller tegn). I stedet for at bevæge sig indefra-og-ud eller udefra-og-ind, bevæger følelser sig ifølge Ahmed sidelæns, mellem objekter og subjekter ”through ’sticky’ associations between signs, figures, and objects,” såvel som baglæns: ”...’what sticks’ is also bound up with the ’absent presence’ of historicity” (Ahmed, 2004, s. 120). Om denne sidelæns bevægelse bruger hun begrebet *metonymiske glidninger*, som beskriver, hvordan affektiv værdi kan bevæge sig fra ét tegn til et andet. Når to figurer sidestilles, flyder deres følelsesmæssige medbetydninger sammen (s. 119). Metonymiske glidninger fungerer således ved hjælp af underforståelser: et implicit argument om kausale relationer mellem termer og figurer (f.eks. Islam/’muslimen’ og terrorisme/’terroristen’), som bliver medskabende af sandheder og virkelighedsopfattelser, uden at det nogensinde bliver sagt eksplicit. Disse glidende bevægelser efterlader affektive aftryk på de kroppe, som associeres med figurerne: ”The sliding between signs also involves ’sticking’ signs to bodies: the bodies who ’could be terrorists’ are the ones who might ’look Muslim’” (s. 132).

Det er ved at klæbe til nogle kroppe mere end andre, at følelser orienterer individer mod nogle kroppe og væk fra andre og således former og afgrænser fælles-

skaber (Ahmed, 2014, s. 8). I det følgende undersøger jeg, hvordan følelser som solidaritet, vrede og frygt klæber til den danske Black Lives Matter-bevægelse, som bevægelsen bliver gjort til genstand for cirkulation i danske medier. Analysen kan læses som et eksempel på, hvordan følelser er med til at forme og afgrænse den offentlige debat gennem den affektive udgrænsning af en social bevægelse.

Afgrænsning og metode

Artiklens analyse bygger på en retorisk kritik af danske avismediers dækning af den danske Black Lives Matter-bevægelse i sommeren 2020. Artiklerne er indsamlet på baggrund af en systematisk søgning på medieovervågningsplatformen Infomedia. Det tekstkorpus, der ligger til grund for analysen, består af samtlige artikler fra de danske landsdækkende dagblade og disses webmedier, samt skrevet indhold bragt på TV2.dk og DR.dk, som indeholder søgeordet 'Black Lives Matter', udgivet i perioden 31. maj til 31. august 2020. Jeg har desuden medtaget udvalgte artikler fra lokalmedier i den udstrækning, de dokumenterer bevægelsens demonstrationer uden for København. Undersøgelsen spænder således over genrer fra reportager til nyhedsartikler og opinionsstof. I min analyse indgår de artikler, som fokuserer helt eller delvist på de danske protester. Artikler, som udelukkende fokuserer på de amerikanske protester, eller på globale digitale protester er frasorteret. Tekstnedslagene jeg foretager i analysen er udvalgt, fordi de afspejler tendenser i mediedækningen, og jeg inddrager og anerkender afvigelser fra disse tendenser, hvor det er relevant. Bevægelsen blev i medierne især repræsenteret af Black Lives Matter Denmarks talsperson, Bwalya Sørensen. Sørensens retorik var et omdrejningspunkt i kritikken af protesterne, og analysen vil afspejle dette fokus.

Jeg analyserer ikke Black Lives Matter Denmarks protestretorik, eller hvordan bevægelsen blev til som retorisk formation. I stedet fokuserer jeg på, hvordan bevægelsen cirkulerede i de danske medier, herunder hvordan protestretorikken blev fremstillet og gjort til genstand for kritik i mediedækningen. Metoden adskiller sig således fra retoriske receptionsstudier, der nærlæser reaktioner på retorik med henblik på at validere/nuancere den retoriske kritik af en primær-tekst. Selvom jeg analyserer receptioner, der foreligger som færdige tekster, er der altså ikke tale om en egentlig tekstlig-intertekstlig læsning (Ceccarelli, 2001).

En solidarisk spejling eller affektiv oversættelse

Black Lives Matter Denmark beskriver selv demonstrationerne som foranlediget af mordet på Floyd, men forankrer samtidig sagen i en dansk politisk kontekst. At demonstrationerne ikke kun handler om politivold i USA, men også om at "sige fra over for" racisme i Danmark (Eriksen & Høi, 2020) understreges igen og igen af demonstranter: "Racisme er ikke bare et amerikansk problem. Det er et dansk problem" (Türker, 2020b). En anden forklarer, at "[d]et handler om at vise solidaritet med demonstranterne i USA og tydeliggøre, at racisme også findes i Danmark" (Eriksen & Høi, 2020). Det dobbelte formål træder ligeledes frem i annonceringen

af demonstrationerne: Demonstrationen i Aarhus d. 20. juni 2020 forankrer den internationale bevægelse i en lokal kontekst under overskriften ”I Can’t Breathe In Aarhus BLM” (*I Can’t Breathe In Aarhus BLM*, n.d.). Frasen ”I Can’t Breathe” er en reference til Floyd’s sidste ord, som siden blev et slagråb for de globale protester. Ordene kan altså læses som en metonymi for de globale Black Lives Matter-protester, men overskriften kan også læses som en metafor for, at der findes racisme i Aarhus, hvor det ikke at kunne trække vejret bliver billedet på racisme. Det dobbelte formål ekspliciteres under overskriften, hvor demonstrationen annonceres med teksten: ”Denne demonstration skal ikke kun sætte fokus på racisme i USA men racisme i hele verden også i Danmark” (*I Can’t Breathe In Aarhus BLM*, n.d.). Også i forbindelse med den daværende amerikanske udenrigsminister Mike Pompeos besøg i Danmark smeltes det lokale og internationale formål sammen i en række eksplicitte krav til den danske regering forankret i den aktuelle politiske situation i USA, såvel som i Danmark (*ICantBreathe - US foreign secretary protest*, n.d.). Denne dobbelthed kommer også til udtryk når demonstranterne bevæger sig fra den amerikanske ambassade til Christiansborg (hjemsted for det danske folketing) (Ritzau, 2020c).

På trods af at demonstranterne eksplicit rammesætter demonstrationerne som en reaktion på racisme i Danmark såvel som USA, fremstilles de i medierne ofte ensidigt som ”solidaritetsdemonstrationer” til støtte for amerikanske ofre for racisme (Svith, 2020; Vestesen, 2020; Villemoes, 2020, Vuorela, 2020). Demonstrationen i Odense rammesættes som en ”solidaritetsdemonstration” på trods af, at dens formål er eksplicit lokalt forankret. Bag demonstrationen står en medarrangørgruppe, som kalder sig Racismefri by Odense, og deltagerne fortæller om egne oplevelser med racisme: ”Vi vil vise, at det ikke kun er i USA, men også i Danmark, at racismen trives. Vi oplever det også i Odense” (Vestesen, 2020). I dækningen af bevægelsens demonstration i Aarhus, beskrives det ligeledes, hvordan ”især unge mennesker demonstrerede i solidaritet med de sorte i USA” (Svith, 2020). På nær en række hvide demonstranter betoner demonstranterne dog ikke selv solidaritetsfølelse, men snarere følelser af frygt, sorg og afmagt (Færch, 2020; Holmbo, 2020; Türker, 2020a).

Det bliver her tydeligt, hvordan der sker en affektiv oversættelse, hvor følelser som vrede og frygt, som demonstranterne selv betoner, oversættes til følelser af solidaritet: ”Folk laver oprør og er vrede, men det er kogt over nu,” udtaler en demonstrant til det, der af Ritzau bliver kaldt en solidaritetsdemonstration (Ritzau, 2020b). Samme artikel beskriver, hvordan ”Jawaugn Arnold flyttede til Odense for to år siden. Onsdag deltager han i en solidaritetsdemonstration for sorte amerikanere, der har mistet livet i politiets varetægt” (Ritzau, 2020c). I artiklen betoner Arnold dog ikke selv solidaritet, men frygt, og argumenterer for Black Lives Matter-bevægelsens lokale relevans: ”Mange tror, at det kun står på i USA, men det sker jo alle steder. Jeg troede, at det var det sidste, jeg skulle bekymre mig om, da jeg kom til Europa, men det følger mig,” og han udtaler desuden: ”Jeg demonstrerer for mig selv og alle, der måske ser ud som mig” (Ritzau, 2020b).

Black Lives Matter Denmark betoner heller ikke solidaritetsfølelse i annoncerin-

gen af demonstrationerne. En undtagelse er demonstrationen i Haderslev, som annonceres under overskriften ”Black Lives Matter Solidarity – Haderslev” (*Black Lives Matter Solidarity - Haderslev*, n.d.). Læser man teksten på den Facebook-begivenhed, hvor demonstrationen annonceres, bliver det dog tydeligt, at solidaritet med amerikanske ofre for racisme ikke er demonstrationens eneste formål. Demonstrationen rammesættes som en reaktion på racisme i USA såvel som i Danmark, og demonstranter opfordres til at dele deres oplevelser med racisme i Danmark: ”Racisme er ikke kun et amerikansk problem, det er noget, vi også skal bekæmpe her i Danmark. (...) Hvis du er en BIPOC, og du vil dele dine oplevelser om dit liv her i Danmark, er du velkommen til at kontakte os i pb” (*Black Lives Matter Solidarity - Haderslev*, n.d.).

Det er således påfaldende, at solidaritet fremhæves i så mange af artiklerne. Solidaritet klæber til bevægelsen på den måde at det bliver set som kendetegnende bevægelsen. Ligeledes påfaldende er det, at demonstrationerne ikke kritiseres eller problematiseres, men bliver fremstillet som legitime retoriske handlinger i den udstrækning, de fremstilles som solidaritetsdemonstrationer med amerikanske ofre for racisme.

Illegitim vrede: To retoriske marginaliseringsmønstre

Det er ikke kun solidaritetsfølelse, der knytter den danske Black Lives Matter-bevægelse sammen med den amerikanske. Der sker en affektiv afsmitning, når de danske Black Lives Matter-demonstrationer beskrives som en direkte forlængelse af de amerikanske, som en bevægelse fra USA til Danmark: ”Amerikaneren George Floyds dødsfald har ført til voldsomme demonstrationer i USA siden tirsdag, og nu er en ’Black Lives Matter’-demonstration også nået til Danmark” (Kløcker, 2020). Andetsteds beskrives det, hvordan demonstrationerne ”spredte sig”, eller er en ”udløber” af de amerikanske demonstrationer (Paulsen, 2020; Ritzau, 2020a; Thorsen, 2020). Demonstrationerne i USA karakteriseres som ”eksplosivt vrede” (Brovall, 2020), og det beskrives, hvordan mordet på Floyd har ”fremprovokeret en vrede mod politiet i USA og sat ild til racismedebatten” (Gammelgaard, 2020). Lige som solidaritet klæber til bevægelsen på den måde, at vrede bliver set som kendetegnende bevægelsen. Når de danske og amerikanske bevægelser sidestilles, smitter den vrede, som klæber til den amerikanske bevægelse, af på den danske. Denne affektive afsmitning får eftertryk, når de danske protester også eksplicit beskrives som vrede: Demonstranterne sammenlignes med ”vrede Trump-tilhængere” (M. F. Christensen, 2020), og det beskrives, hvordan ”[d]emonstrationerne i den danske hovedstad er inspireret af den vrede og frustration, som har fået folk på gaderne i USA” (Andersen, 2020). Mordet på Floyd har ”antændt en voldsom vrede” (Halskov, 2020), og ”vreden kan høres i de høje anråb” (Türker, 2020a), mens ”Bwalya Sørensen [taler] dunder” (Malacinski, 2020). Vrede fremstilles i mange af artiklerne som illegitim og farlig i en dansk kontekst: ”[M]an skal passe på med at hive vreden i USA ned over Danmark” (Kaimson, 2020). I det følgende vil jeg pege på to retoriske marginaliseringsmønstre, som bidrager til at delegitimere bevægel-

sens anti-racistiske vrede i en dansk kontekst, og som jeg kalder for *forskydning* og *sygeliggørelse*.

Når Black Lives Matter-demonstranter, som bliver citeret i de danske medier, betoner vrede, beskriver de følelsen som et *symptom* på et problem: ”Folk laver oprør og er vrede (...) [D]er skulle være gjort noget ved det for længe siden (...) Derfor er der større oprør,” udtaler en demonstrant (Ritzau, 2020b). Her bliver vrede fremstillet som en reaktion på vedvarende racistisk vold. I omtalen af protesterne bliver vrede dog ofte fremstillet som *kilden* til problemer: ”Ønsker de at hente det raseri, der præger USA, til Danmark? Ønsker de at skabe den samme splittelse, som lige nu hænger USA” (Dyrby, 2020). Daværende justitsminister Nick Hækkerup citeres for at sige, at ”kampen mod racisme bedst kæmpes ved at samle og ikke skabe nye skel” (Ritzau, 2020d). Ifølge citaternes logik er det vreden, der splitter og skaber skel, hvorimod vreden inden for bevægelsens egen logik er en *reaktion* på en racistisk splittelse og på raceskel, som allerede fandtes. Det er et eksempel på det mønster, jeg kalder *forskydning*, hvor fokus forskydes fra det problem, som den vrede reagerer på, til *vreden som problem i sig selv*.

Denne forskydning udmønter sig i, at vrede i flere af artiklerne bliver fremstillet som en samfundsmæssig trussel, da den skaber splittelse: ”Vi er vidner til noget, der ligner relationsdræbende vrede mellem generationer, køn, etniciteter og strømninger” (J. O. Christensen, 2020). Vreden beskyldes også for at ødelægge den offentlige debat ved at tvinge denne debat til at fokusere på form i stedet for indhold; på bevægelsens vrede retorik i stedet for den racisme, som bevægelsen protesterer mod. I en leder i Berlingske med titlen ”Debatten om racisme burde ikke handle om Bwalya Sørensen” (som ironisk nok handler om netop Sørensen) lyder det: ”Den slags udfald afsporer fuldstændig debatten” (Leder, 2020), ligesom det andre steder hævdes, at ”Bwalya Sørensens vrede” skader bevægelsen (Bostrup, 2020). Vrede fremstilles som kontraproduktiv; som et problem der spænder ben for bevægelsens sag. Antiracistisk feministisk tænkning minder os om, at vrede klæber forskelligt til forskellige kroppe, og at reguleringen af vrede må forstås i relation til magt. Kvinders vrede bliver historisk og til stadighed sygeliggjort og hørt som upassende i offentlige arenaer (Campbell, 1994; Hochschild, 1975; Winderman, 2019). Især sorte kvinder, der ligger under for de stereotyper, der omgiver figuren ’The Angry Black Woman’ (Ahmed, 2009; Patricia Hill Collins, 2002), bliver set som ”entities to be contained, as inconvenient citizens who keep on talking about their rights while refusing to do their duty and smile at everyone” (Cooper, 2018, s. 3). Selvom figuren ’den vrede sorte kvinde’ er skrevet frem i en amerikansk og britisk kontekst, kan man argumentere for, at mediernes fremstilling af Sørensen kan læses som et eksempel på, at denne også findes i en dansk kontekst. Analysen afspejler også en tendens til, at vrede som reaktion på racisme bliver afvist og disciplineret (Ahmed, 2009; Lorde, 2017; Winderman, 2019, s. 331). Ahmed påpeger desuden, at vrede klæber til anklager om racisme; den der klager over racisme, bliver hørt som (for) vred.

Afvisningen af vreden, som et problem i sig selv, finder også belæg i en trussel om vold. Vreden beskrives som hævngerig (Kaimson, 2020) og potentielt voldelig:

”Vold går meget ofte hånd i hånd med vrede, unge mænd” (Wang, 2022). Vreden er ude af kontrol: Den er ”kogt over” (Ritzau, 2020b), og bevægelsen er grebet af en ”vredesrus” (Munk, 2020). Selvom det samtidig pointeres, at de danske demonstrationer forløb fredeligt, fremstilles de som potentielt voldelige, og også her sker der en affektiv afsmitning, når demonstrationerne sidestilles med de amerikanske demonstrationer, der indebar voldelige politi-indgreb og hærværk. En artikel med overskriften ”2000 danskere samles i protest mod sort amerikaners død” indledes med opremsningen: ”Masseanholdelser, tåregasangreb og afbrændte politibil” (Ritzau, 2020a). Først efter punktummet bliver det tydeligt, at der er tale om demonstrationer i USA og ikke de danske demonstrationer, som overskriften henviser til. Selvom det herefter pointeres, at den danske demonstration, som artiklen handler om, forløb ”fuldstændig fredeligt”, er den affektive kobling etableret. Den affektive ramme bliver fuldstændig, når artiklen til slut vender tilbage til USA: ”Weekenden har også været præget af de voldsomme sammenstød i flere amerikanske byer” (Ritzau, 2020a). Selvom det understreges af politidirektøren (i citat) at demonstrationen var fredelig, kan ”også” i citatet ovenfor læses som en antydning af, at den alligevel var ”voldsom”.

Vrede bliver således fremstillet som et problem – som farlig og destruktiv – snare end som en reaktion på et problem. Jeg kalder dette retoriske mønster for *forskydning*, da det bevirker, at fokus forskydes fra det problem, som den vrede reagerer på, til *vreden som problem i sig selv*, ligesom ansvaret for at løse problemet (ved at holde op med at være vred) pålægges den vrede. Fremstillingen af vrede som farlig og destruktiv bliver et argument for at afvise vreden som retorisk udtryksform og dermed også den sociale bevægelse, som vrede klæber til. Dette minder om den retoriske eksklusionsstrategi, Berg og Christiansen identificerer i mediedækningen af festen i Hyskenstræde, som de kalder ”forkastelse af handlemåden og tilskrivning af skyld” (Berg & Christiansen, 2010, s. 15). På samme måde som aktivisternes handlemåde (hærværk) blev brugt som grund til ikke at tale om handlingens indhold, vil jeg argumentere for, at vreden (eller det, der opfattes/fremstilles som vrede) i dette tilfælde også ”tillægges ansvaret for at sagen ’mister’ retorisk agency” (s. 16). Forskellen er blot, at den danske Black Lives Matter-bevægelse ikke udøvede hærværk eller var voldelige, men antog et ’forkert’ følelsesudtryk.

Vreden fremstilles ikke kun som skadelig i den udstrækning, den ifølge kritikken udgør en demokratisk trussel. Vreden fremstilles også som *sygelig*; som ”hysterisk” (Tekeli, 2020) og ude af proportioner: ”Black Lives Matter skriger de i København og andre danske byer, som om dansk politi havde for vane at skyde sorte medborgere ned for et godt ord (...) At en sådan bevægelse optræder på dansk grund, er lige så absurd, som det er tidstypisk” (Lillelund, 2020). Her tegner ordvalget ”skriger” i kombination med sætningen ”som om...” et billede af en overreaktion, der da også eksplicit afvises som ”absurd”. Demonstranterne fremstilles som ubegavede: ”Der findes sandsynligvis ikke andet svar end, at den sidste idiot endnu ikke er født,” og som manipulerede, eller måske endda hjernevaskede: ”’Lock her up,’ råber folkemængden *henført* tilbage. *Igen og igen og igen* runger råbet op mod det danske parlament: ’Lock her up’ (...) Black Lives Matter i Danmark førte simpelt-

hen demonstrationen i en *vanvittig* retning, og deltagerne gik *villigt* med” (Dyrby, 2020, mine kursiveringer). Bevægelsen tildeles ”ugens tosseførsteplads”: ”Der bliver løbet med 180 kilometer i timen mod vanviddets rand, og forrest i feltet kæmper et farverigt galleri af favoritter om førstestpladsen i ugens cirkus”(Corr, 2020a). Demonstranterne fremstilles igen som ’afvigere’, eller ’freaks’ (”et farverigt galleri (...) i ugens cirkus”), og igen betvivles deres mentale tilstand, når det beskrives, hvordan de løber mod ”vanviddets rand”. Andre steder kaldes en af bevægelses demonstrationer for ”stiktosset og grænsende til asocialt,” (Schwarz-Nielsen & Fahnøe, 2020), og koblingen mellem vrede, ’ufornuft’ og psykisk sygdom understreges her af brugen af ordet ”stiktosset”, som betyder ”meget vred” (*Stiktosset*, n.d.), men her øjensynligt bruges synonymt med ”tosset” i betydningen ”ikke ved sin fornufts fulde brug, fx pga. psykisk sygdom” (*Tosset*, n.d.). Sidestillingen af figuren ’den psykisk syge’ med ’den vrede Black Lives Matter-aktivist’ kan læses som et eksempel på en metonymisk glidning (Ahmed, 2004), hvor det stigma og de følelser som klæber til figuren, der beskrives i nedsættende vendinger, smitter af på bevægelsen.

Mediedækningen må også læses i kontekst af coronapandemien, som på dette tidspunkt i Danmark var i sit første halvår. Sygdomsfrygt og bekymring for virus-spredning klæber til demonstrationerne på den måde, at bevægelsen bliver *objekt* for det omgivende samfunds bekymring og frygt. Demonstrationerne beskrives som dødsensfarlige (Bjørnager, 2020), og den frygt, som klæber til pandemien, smitter af på bevægelsen i beskrivelserne af ”spytdryppende kampråb” (C. D. Christensen, 2020). Ifølge Ahmed er metaforer ofte medskyldige i den affektive afsmitning mellem objekter: Affektive billeder klæber, og den affektive afsmitning mellem coronapandemien og bevægelsen ses således også, når virusproget bruges om protesterne på metaforisk plan. Det beskrives, hvordan de vrede protester ”spredte sig” og ”smittede” (Wang, 2022), mens ”[v]accinen er dannelse, uddannelse og oplysning” (Hilstrøm, 2020).

Sygeliggørelse kan ses som et retorisk mønster, som marginaliserer bevægelsen i den offentlige debat ved at negere bevægelsens politiske identitet (Berg & Christiansen, 2010, s. 13). Når demonstranterne fremstilles som ’hysteriske’, ’vanvittige’, ’tosser’, og som ’asociale’, bliver deres argumenter forvrænget til skingre skrig, og bevægelsen fremstilles ikke som drevet af argumenter, men af en ”vredesrus” eller som udtryk for en ”megalomanisk” Bwalya Sørensens personlige agenda (Corr, 2020b). Mønstrer tegner et billede af en bevægelse, som ikke er værd at lytte til, eller som ligefrem er farlig og må stoppes. Sygeliggørelsen af den anti-racistiske bevægelse og af Sørensens, en sort kvinde, skriver sig desuden ind i en historisk sygeliggørelse af racialiserede kroppe. At sygdom og racistisk marginalisering historisk er filtret sammen, og at sygeliggørelse kan operationaliseres i udgrænsningen af racialiserede kroppe, har bl.a. Chávez argumenteret for: ”using disease or fear of disease as an opportunity to enact alienizing logic has always been racialized and usually racist” (Chávez, 2021, p. 9-10). Chávez definerer en fremmedgørende logik som: ”a structure of thinking that insists that some are necessarily members of a community and some are recognized as not belonging” (Chávez, 2021, s. 5). Sygeliggørelsen

af bevægelsen kan således forstås som en fremmedgørende logik, der udgrænser bevægelsen og truer dens 'medlemskab' i det retoriske fællesskab (Berg & Christensen, 2010), som udgør den offentlige debat.

Mens solidaritet bliver en legitim affektiv orientering, udgrænses vrede som et uønsket og farligt affektivt udtryk. Ligesom den frygt, der klæber til coronapandemien, smitter af på protesterne, klæber frygt også til bevægelsen, på den måde at bevægelsen fremstilles som farlig i kraft af den vrede, som forbindes til den (når vreden fremstilles som sygelig, smitsom, utilregnelig og potentielt voldelig). "Deres" (Black Lives Matter-bevægelsens) vrede bliver dermed et objekt for "vores" (journalisten, debattøren, læserens) frygt.

Den retoriske offentlighed: en affektiv orientering

Analysen antyder, at sociale bevægelsers inklusion i det retoriske fællesskab, som udgør den offentlige debat, er betinget af, hvilke følelser der klæber til dem. Mens Hauser (1999) argumenterer for, at det at tilhøre et retorisk fællesskab kræver, at man er i stand til at deltage i dets samtaler og tilegner sig dets særlige sprog, antyder ovenstående analyse, at 'medlemskab' i et retorisk fællesskab også afhænger af, om man overholder fællesskabets følelsesregler (Hochschild, 1979), eller om man antager (eller bliver opfattet som antagende) 'den rigtige' affektive orientering. Mediedækningen kan således læses som et eksempel på, hvordan grænserne for den offentlige debat drages i kraft af, hvilke følelsesudtryk der inkluderes og ekskluderes.

Mediedækningen lyder som et ekko af kontraproduktivtetskritikken af vrede, som vi finder den hos f.eks. Nussbaum (2019a) og Zagacki og Boleyn-Fitzgerald (2006).

Marginaliseringen af bevægelsen sker med belæg i en antagelse om, at vreden er farlig, hævngerig, splittende, smitsom og potentielt voldelig. Og mediedækningen kan da også læses som en bekræftelse af, at kontraproduktivtetskritikken har ret: Som et eksempel på at sociale bevægelsers vrede forskyder fokus fra sagen og resulterer i modreaktioner fra den omgivende offentlighed, hvorfor sociale bevægelser bør afstå fra at udvise vrede og gøre klogere i at føre deres budskaber frem med 'positive' følelser som solidaritet. Et affektteoretisk blik på følelser som performative kombineret med et syn på sociale bevægelser som retoriske formationer (snarere end retoriske aktører) komplicerer dog denne konklusion. Der er ikke bare tale om, at bevægelsen kunne tage et andet følelsesudtryk, og så ville problemet være løst. For det første er vrede ikke kun noget, sociale bevægelser kan bruge eller lade være. Det er, som ovenstående analyse viser, også noget der bliver brugt imod dem, og som klæber til dem. For det andet er solidaritet og vrede to forskellige følelser, der gør noget forskelligt; de orienterer os forskelligt og positionerer det følende subjekt forskelligt i forhold til følelsens objekt. Modsat vrede, som er en reaktion på en uret begået mod *en selv* (eller nogen/noget, som står en nær) (Aristoteles, 2007), er solidaritetsfølelse kendetegnet ved at være rettet mod et mål *uden for* det følende (kollektive) subjekt. Solidaritet er rettet mod en *anden*, som er udsat for uretfærdighed

(i dette tilfælde ofre for racisme i USA). Når solidaritet bliver fremhævet som en primær følelse for demonstrationerne, er det med til at fremstille de danske demonstranter som udenforstående tilskuere; som sympatisører med ofrene for – og ikke selv ofre for – det problem, de protesterer mod. Dertil kommer, at solidaritet ofte vil være noget, man føler med et individ eller en gruppe, som (i den konkrete situation) er ringere stillet end én selv. Retorisk placerer betoningen af solidaritet således samtidig de danske demonstranter i en privilegeret position i forhold til amerikanske ofre for racisme, ligesom den placerer problemet (racisme) uden for Danmark og det følede fællesskab af danske borgere.

Mens vrede bliver fremstillet som en farlig og illegitim følelse, virker den 'positive' følelse solidaritet til at legitimere, men samtidig afpolitiserer demonstrationerne. Betoningen af solidaritet på bekostning af vrede fordrejer, eller fortynder, således samtidig demonstrationernes (dobbelte) formål fra at rette sig mod et globalt og lokalt problem til udelukkende at støtte en *amerikansk* kamp mod racisme. Vreden bliver således også netop en illegitim følelse at udtrykke, fordi racisme placeres uden for en dansk national kontekst: Der er ikke noget at være vred over her. Dette kan læses som et affektivt eksempel på *europæisk farveblindhed*: en afvisning af racisme som et fænomen, der findes i en europæisk kontekst (El-Tayeb, 2011), som reproducerer racisme ved ikke at anerkende den (Ahmed, 2021, s. 3).

Ud over at vise, hvordan kritikken af vrede manifesterer sig i marginaliseringen af en social bevægelse, peger analysen således også på, at vrede ikke bare lader sig skifte ud med en anden følelse. Analysen viser, hvordan solidaritet orienterer kroppe anderledes end vrede og positionerer det følede subjekt anderledes i forhold til objektet for følelsen. Kravet om en alternativ affektiv orientering, om at sociale bevægelser skal antage et andet udtryk, kan således i praksis dække over et krav om, at bevægelsen skal opgive eller omformulere sin sag. Analysen kan således også give anledning til at kaste et kritisk blik på kontraproduktivtetskritikkens ideal om en "non-angry rhetoric" (Zagacki & Boleyn-Fitzgerald, 2006).

Et antiracistisk, feministisk forsvar for sociale bevægelsers vrede

Selvom de retoriske marginaliseringsmønstre, som analysen ovenfor har skitseret, forventeligt også vil kunne komme til syne i mediedækningen af andre sociale bevægelser, er analysen et eksempel på, at kritikken af vrede må forstås som forstærket af og forstærkende retorisk marginalisering på baggrund af, og især i intersektionerne mellem, identitetskategorier:

The boundaries of legitimate anger expression occur on the basis of at least gender, race, class, and ability, and people are disproportionately silenced, muted, and dismissed at the intersections of identity (Winderman, 2019, s. 330).

Dette er en påmindelse om at stoppe op, når vi møder kritikken af vrede, og forholde os til, i hvilket magtforhold kritikken finder sted. Vredens historie må da også netop læses som en historie om magt. Mange tekster om vrede starter med at

bemærke, at vrede er det første ord i den vestlige litteraturhistorie: ”Vreden, Gudinde besyng,” lyder det i Homers Illiade, men få kommenterer på, at den vrede, der besynges, er den “som greb peleiden Achilleus”; en fri, politisk og økonomisk privilegeret mand. Srinivasan bemærker, hvordan den vrede Achilleus’ spøgelse i en vestlig tradition har hjemsøgt debatten om vredens moralske legitimitet og bliver brugt som belæg for at afvise vrede:

Invoking the specter of the raging Achilles, we condemn anger. But in so doing we neglect, as we have always neglected, those who were never allowed to be angry, the slaves and women who have the power of neither the state nor the sword (Srinivasan, 2018, s. 21).

Man kan med andre ord sige, at der er en tendens til at dømme den undertrykte vrede på baggrund af den magtfuldes. Den aristoteliske definition af vrede, som ligger til grund for kontraproduktivtetskritikken af vrede, virker da heller ikke særlig dækkende, når det kommer til sociale bevægelsers vrede: Aristoteles taler om den vrede der griber konger og andre med høj status, når denne status bliver krænket.

Selvom Aristoteles’ definition af vrede som knyttet til hævn og orienteret mod fortiden har været indflydelsesrig, står den ikke uimodsagt hen. Antiracistiske og feministiske tænkere har forsvaret vrede over undertrykkelse og udfordret ideen om, at vrede kun er (selv)destruktiv (Jaggar, 2016; Lorde, 2017; Srinivasan, 2018). Den feministiske tænker, digter og aktivist Audre Lorde (1981) forsvarer for anti-racistisk vrede giver genlyd i kritiske studier af vrede (Ahmed, 2014; Cherry, 2021; Winderman, 2019). Lorde definerer vrede som ”a grief of distortions between peers” (Lorde, 2017, s. 113). Selvom “peers” antyder, at lordeansk vrede retter sig mod ligesindede eller ligestillede, er det vigtigt at bemærke, at Lordes opfattelse af magt og undertrykkelse er mere kompliceret end som så. Lorde er netop kendt for at analysere, hvordan undertrykkelse opererer på tværs af identitetskategorier (Lorde, 1983), og mens den aristoteliske vrede i udgangspunktet rettes nedad, mod lave-re stillede i et hierarki, orienteres den lordeanske vrede sig sidelæns og opad i et komplekst hierarki af magt og undertrykkelse. Mens vrede hos Aristoteles er en reaktion på krænkelser af status, er vrede hos Lorde en reaktion på undertrykkelse, og mens vrede hos Aristoteles er en reaktion på, at nogen har forbrudt sig mod et hierarki er lordeansk vrede en reaktion på selve hierarkiet; på systemisk, strukturel undertrykkelse. Den lordeanske vrede er ikke motiveret af hævn, som hos Aristoteles, men af forandring: Vrede er ifølge Lorde ladet med energi og information og kan skabe forandring og politiske fremskridt, hvis den rettes med præcision (Lorde, 2017, s. 110–111). Hvor hævnmotivet hos Aristoteles tjener til at genoprette/bevare hierarkiet, er formålet for den lordeanske vrede revolutionært:

[W]hen I speak of change, I do not mean a simple switch of positions or a temporary lessening of tensions, nor the ability to smile or feel good. I am speaking of a basic and radical alteration in those assumptions underlining our lives (s. 111).

Lorde tilbyder dermed et alternativ til den definition af vrede, som kontraproduk-

tivitetskritikken af vrede baserer sig på (forståelsen af vrede som hævngherrig, tilbageskuende og voldelig), såvel som et forsvar for vrede over undertrykkelse. Lorde forsvarer ikke bare vrede som følelse, men vred retorik som svar på racisme: Vrede over oplevet racisme skal ifølge Lorde ikke begraves i stilhed, men udtrykkes og omsættes til handling (s. 111).

Lorde betoner vigtigheden af at lytte til vrede, hvilket ræsonnerer med retoriske studier, som argumenterer for at tage sociale bevægelser alvorligt på deres egne præmisser (Se f.eks Burgess, 1968). På samme måde som Berg og Christiansen argumenterer for, at ”retoriske fællesskaber bør forsøge at inkludere afvigende og afstandstagende retorik uafhængig af hvad, man mener om dens motiv og udtryksform,” (Berg & Christiansen, 2010, s. 20) vil jeg argumentere for at forlade kontra-produktivtetskritikken og tage ’vrede sociale bevægelser’ alvorligt. Som jeg har illustreret og argumenteret for ovenfor, risikerer den, der udtrykker vrede eller høres som vred, at blive anklaget for at forårsage ubehag. Men med Lordes fokus på vrede som en reaktion på undertrykkelse og som en sorg over ”distortions between peers”, bliver det relevant at stille spørgsmålstejn ved ubehagets oprindelse: ”Does bad feelings enter the room when somebody expresses anger about things, or could anger be the moment when the bad feelings get brought to the surface in a certain way?” (Ahmed, 2009, s. 48) Det er, hvis vi tør opholde os i det ubehag, som ledsager vreden, at radikal forandring muliggøres: ”[A]nger between peers births change, not destruction and the discomfort and sense of loss it often causes is not fatal, but a sign of growth” (Lorde, 2017, s. 115–116).

Måske er det, vi bør forholde os kritisk til, ikke så meget ’sociale bevægelses vrede retorik’ som *kritikken* af ’sociale bevægelses vrede retorik’, herunder de måder denne kritik marginaliserer aktivistiske stemmer og sociale bevægelser i den offentlige debat, og bremser det forandringspotentiale, som knytter sig til vreden; den vrede, som er central for mobilisering af social modstand (Jasper, 2014; van Stekenburg & Klandermans, 2013), som samler individer omkring oplevede uretfærdigheder og orienterer dem i retning mod kollektiv handling (Condit, 2018a, s. 1–2; Winderman, 2019, s. 329). I dette lys bliver det relevant at spørge, om det er ’vrede sociale bevægelser’ eller kritikken af vrede, der risikerer at blokere for politisk forandring? Måske bør man snarere skabe retorisk rum for den vrede, der knytter sig til sociale bevægelser som Black Lives Matter. I den ånd vil jeg lade Lorde få det sidste ord:

My response to racism is anger. I have lived with that anger ignoring it, feeding it, learning to use it, before it laid my visions to waste for most of my life. Once I did it in silence, afraid of the weight. My fear of anger taught me nothing. Your fear of that anger will teach you nothing, also. (...) Anger expressed and translated into action in the service of our vision and our future is a liberating and strengthening act of clarification (...) Anger is loaded with information and energy. (...) And my anger is no excuse for not dealing with your blindness, no reason to withdraw from the results of your own actions. (Lorde, 2017, s. 107)

Bibliografi

- Ahmed, S. (2004). *Affective Economies. Social Text*, 22(2), 117–139.
- Ahmed, S. (2009). Embodying diversity: Problems and paradoxes for Black feminists. *Race Ethnicity and Education*, 12(1), 41–52. <https://doi.org/10.1080/13613320802650931>
- Ahmed, S. (2010). *The promise of happiness*. Duke University Press.
- Ahmed, S. (2014). *The cultural politics of emotion* (Second edition). Edinburgh University Press.
- Ahmed, S. (2021). *Complaint!* Duke University Press.
- Andersen, J. (2020, June 7). *Tusindvis demonstrerede mod racisme i København: "Mine døtre tør ikke gå i skole med afro."* Dr.dk. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/tusindvis-demonstrerede-mod-racisme-i-koebenhavn-mine-doetre-toer-ikke-gaa-i-skole>
- Aristoteles. (2007). *Retorik* (5. oplag (uændret genoptryk)). Museum Tusulanum.
- Bailey, A. (2018). On Anger, Silence, and Epistemic Injustice. *Royal Institute of Philosophy Supplements*, 84, 93–115. <https://doi.org/10.1017/S1358246118000565>
- Berg, K. M., & Christiansen, T. J. (2010). Retorisk eksklusion: Festen i Hyskenstræde som retorisk handling. *Rhetorica Scandinavica*, 54, 7–28.
- Bjørnager, J. A. (2020, June 8). *Eksperter: 15.000 demonstranter bør ikke – nødvendigvis – gå i karantæne*. Berlingske.Dk. <https://www.berlingske.dk/samfund/eksperter-15000-demonstranter-boer-ikke-noedvendigvis-gaa-i-karantaene>
- Black Lives Matter Solidarity—Haderslev*. (n.d.). Retrieved August 22, 2022, from <https://www.facebook.com/events/gravene-6100-haderslev-danmark/black-lives-matter-solidarity-haderslev/984330908690562/>
- Bostrup, J. (2020, October 6). *Black Lives Matter skræmmer unge danskere væk med trusler og grundløse beskyldninger*—Politiken.dk. <https://politiken.dk/indland/art7817329/Black-Lives-Matter-skr%C3%A6mmer-unge-danskere-v%C3%A6k-med-trusler-og-grundl%C3%B8se-beskyldninger>
- Brovall, S. (2020, May 31). Vredens eksploderer i USA's gader. *Politiken*, 14.
- Burgess, P. G. (1968). The Rhetoric of Black Power: A Moral Demand? *Quarterly Journal of Speech*, 54(2), 122. <https://doi.org/10.1080/00335636809382881>
- Butler, J. (2011). *Kønballade: Feminisme og subversionen af identitet*. (T Houborg, Trans.; 1. oplag.). THP.
- Campbell, S. (1994). Being Dismissed: The Politics of Emotional Expression. *Hypatia*, 9(3), 46–65.
- Ceccarelli, L. (2001). *Shaping Science with Rhetoric: The Cases of Dobzhansky, Schrodinger, and Wilson*. University of Chicago Press. <http://ebookcentral.proquest.com/lib/kbdk/detail.action?docID=616031>
- Chaput, C. (2010). Rhetorical Circulation in Late Capitalism: Neoliberalism and the Overdetermination of Affective Energy. *Philosophy & Rhetoric*, 43(1), 1–25. <https://doi.org/10.1353/par.0.0047>
- Chávez, K. R. (2021). *The Borders of AIDS: Race, Quarantine, and Resistance*. University of Washington Press. <https://doi.org/10.2307/j.ctv1rdtwzp>
- Cherry, M. (2021). *The Case for Rage: Why Anger Is Essential to Anti-Racist Struggle*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oso/9780197557341.001.0001>
- Christensen, C. D. (2020, June 7). *Virolog bekymret forud for stor demonstration søndag: - Det er problematisk*. TV 2 Lorry. <https://www.tv2lorry.dk/tv2dk/virolog-bekymret-forud-stor-demonstration-soendag-det-er-problematisk>
- Christensen, J. O. (2020, August 8). Sognepræst: Vi lever i vredens tid | *Kristeligt Dagblad*. Kristeligt-Dagblad.Dk. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/kommentar/vi-lever-i-vredens-tid>
- Christensen, M. F. (2020, June 2). »Lås hende inde,« råbte Black Lives Matter foran Christiansborg om Inger Støjberg: Men det var bare »symbolsk«. Berlingske.dk. <https://www.berlingske.dk/content/item/1480184>
- Condit, C. M. (2018a). *Angry Public Rhetorics: Global Relations and Emotion in the Wake of 9/11*. University of Michigan Press. <https://doi.org/10.3998/mpub.9909538>
- Condit, C. M. (2018b). Making Angry Public Rhetorics Work Better for a Global 'Us.' *Rhetorica Scandinavica*, 78, 20–31.

- Cooper, B. (2018). *Eloquent Rage: A Black Feminist Discovers Her Superpower*. St. Martin's Press.
- Corr, A. A. (2020a, June 7). *Derfor går ugens tosseførsteplads til Black Lives Matter Denmark – i tæt konkurrence med Jens Philip Yazdani*. Berlingske.Dk. <https://www.berlingske.dk/aok/derfor-gaar-ugens-tossefoersteplads-til-black-lives-matter-denmark-i-taet>
- Corr, A. A. (2020b, June 9). *Kommentar: Stop med at være mikrofonholder for Bwalya Sørensen's rabiate agenda*. Berlingske.dk. <https://www.berlingske.dk/content/item/1481603>
- Cvetkovich, A. (2012). *Depression: A public feeling*. Duke University Press.
- Dyrby, M. (2020, June 3). *B.T. mener: Den sidste idiot er endnu ikke født*. www.bt.dk. <https://www.bt.dk/content/item/1413958>
- El-Tayeb, F. (2011). *European others: Queering ethnicity in postnational Europe*. University of Minnesota Press.
- Eriksen, S. H., & Høi, M. V. (2020, June 8). *Demonstrant: Folk skal vide, hvilke former for racisme der er i Danmark*. Information. <https://www.information.dk/indland/2020/06/demonstrant-folk-vide-hvilke-former-racisme-danmark>
- Færch, E. (2020, May 31). *Vil råbe danske politikere op efter George Floyds død: - Hvorfor er den danske regering helt stille?* - TV 2. nyheder.tv2.dk. <https://nyheder.tv2.dk/udland/2020-05-31-vil-raabe-danske-politikere-op-efter-george-floyds-doed-hvorfor-er-den-danske>
- Foust, C. R., & Alvarado, R. (2018). Rhetoric and Social Movements. In C. R. Foust & R. Alvarado, *Oxford Research Encyclopedia of Communication*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228613.013.656>
- Gammelgaard, A. V. (2020, June 3). *Flere tusind på gaden: Stilhed og kampbråb mod racisme*. DR.dk. <https://www.dr.dk/nyheder/indland/flere-tusind-paa-gaden-stilhed-og-kampbraab-mod-racisme>
- Halskov, L. (2020, June 7). *Dansk antiracismegruppe vil favne bredt—Men kritiseres for smædekor—Mediearkiv—Infomedia*. Politiken, 6.
- Hare, A. H.-H. H. (2020, June 9). *Chokerede fodboldspillere: Alle tænker jo, at hun er tosset*. https://ekstrabladet.dk/sport/fodbold/dansk_fodbold/chokerede-fodboldspillere-alle-taenker-jo-at-hun-er-tosset/8155570
- Hauser, G. A. (1999). *Vernacular Voices: The Rhetoric of Publics and Public Spheres*. South Carolina Press.
- Hilstrom, C. (2020, August 7). *Krænkelserberedskabet er eksploderet—Og forklaringen kan findes i USA: »Meget ubehageligt at overvære«*. Berlingske.Dk. <https://www.berlingske.dk/aok/kraenkelsesberedskabet-er-eksploderet-og-forklaringen-kan-findes-i-usa-meget>
- Hochschild, A. R. (1975). The Sociology of Feeling and Emotion: Selected Possibilities. *Sociological Inquiry*, 45(2/3), 280–307. <https://doi.org/10.1111/j.1475-682X.1975.tb00339.x>
- Hochschild, A. R. (1979). Emotion Work, Feeling Rules, and Social Structure. *American Journal of Sociology*, 85(3), 551–575.
- Holmbo, M. D. (2020, June 2). *Afroamerikaners død udløser demonstrationer i Danmark: Nu går de på gaden i Odense og Aarhus*. Dagbladet Ringkøbing Skjern. <https://dbrs.dk/artikel/afroamerikaners-d%C3%B8d-udl%C3%B8ser-demonstrationer-i-danmark-nu-g%C3%A5r-de-p%C3%A5-gaden-i-odense-og-aarhus>
- I Can't Breathe In Aarhus BLM*. (n.d.). Retrieved August 22, 2022, from <https://www.facebook.com/events/r%C3%A5dhuspladsen-8000-aarhus-c-danmark/i-cant-breathe-in-aarhus-blm/1142408696124481/>
- ICantBreathe—US foreign secretary protest*. (n.d.). Retrieved August 22, 2022, from <https://www.facebook.com/events/us-embassy-in-the-kingdom-of-denmark/icantbreathe-us-foreign-secretary-protest/294473978420152/>
- Jaggar, A. M. (2016). Love and Knowledge: Emotion in Feminist Epistemology. In C. R. McCann, & S. Kim (Eds.), *Feminist theory reader: Local and global perspectives* (pp. 510–524). Taylor & Francis Group.
- Jasper, J. M. (2014). Constructing Indignation: Anger Dynamics in Protest Movements. *Emotion Review*, 6(3), 208–213. <https://doi.org/10.1177/1754073914522863>

- Just, S. N. (2017). Affekts Effekt: Hvad er meningen med kommunikation efter den affektive vending? *Rhetorica Scandinavica*, 76, 75–87.
- Kaimson, S. (2020, June 2). *Når amerikansk racisme kommer til Danmark*. Berlingske.dk. <https://www.berlingske.dk/content/item/1480025>
- Kløcker, J. (2020, May 31). *Op mod 2000 mennesker samlet til demonstration i Danmark*. www.bt.dk. <https://www.bt.dk/content/item/1413243>
- Koivunen, A. (2015). Yes We Can? The Promises of Affect for Queer Scholarship. *Kvinder, Køn & Forskning*, 3–4. <https://doi.org/10.7146/kkf.v0i3-4.28180>
- Leder. (2020, June 10). *Debatten om racisme burde ikke handle om Bwalya Sørensen*. Berlingske.dk. <https://www.berlingske.dk/content/item/1481909>
- Lillelund, N. (2020, August 16). Den nye racisme—Mediearkiv—Infomedia. *Jyllands-Posten*, 4.
- Lorde, A. (1983). There is no hierarchy of oppressions. In *Bulletin: Homophobia and Education*. Council on Interracial Books for Children.
- Lorde, A. (2017). The Uses of Anger: Responding to Racism. In *Your silence will not protect you* (pp. 107–118). Silver Press.
- Malacinski, L. (2020, June 3). *Lås dem inde*. www.weekendavisen.dk. <http://www.weekendavisen.dk/content/item/28614>
- Massumi, B. (2002). *Parables for the virtual: Movement, affect, sensation*. Duke University Press.
- Munk, J. (2020, June 10). *Teologistuderende: Lad os ikke i vredesrusen bringe racebegrebet tilbage*. Kristeligt Dagblad. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/debatindlaeg/studerende-lad-os-ikke-i-vredesrusen-bringe-race-begrebet-tilbage>
- Nussbaum, M. C. (2019). *Anger and forgiveness: Resentment, generosity, justice*. Oxford University Press.
- Patricia Hill Collins. (2002). *Black Feminist Thought: Knowledge, Consciousness, and the Politics of Empowerment*. Taylor and Francis. <https://doi.org/10.4324/9780203900055>
- Paulsen, A. C. (2020, May 31). *2000 demonstrerede for Floyd i Danmark*. <https://ekstrabladet.dk/nyheder/samfund/2000-demonstrerede-for-floyd-i-danmark/8144456>
- Pettigrove, G. (2012). Meekness and 'Moral' Anger. *Ethics*, 122(2), 341–370. <https://doi.org/10.1086/663230>
- Ritzau. (2020a, May 31). *2.000 danskere samles i protest mod sort amerikaners død*. Politiken. <https://politiken.dk/indland/art7807537/2.000-danskere-samles-i-protest-mod-sort-amerikaners-d%C3%B8d>
- Ritzau. (2020b, June 3). *Demonstration i Odense: - Jeg er bange for, at det en dag kan være en, jeg kender*. Ritzau. <https://apps-infomedia-dk.ep.fjernadgang.kb.dk/mediearkiv/link?articles=e7bc61e0>
- Ritzau. (2020c, June 7). *Virolog: Corona giver ikke grund til at undgå demonstrationer*. Politiken. <https://politiken.dk/forbrugogliv/sundhedogmotion/art7813872/Virolog-Corona-giver-ikke-grund-til-at-undg%C3%A5-demonstrationer>
- Ritzau. (2020d, June 17). *Hækkerup om racismedemonstration: Ikke enig i tilgangen*. Kristeligt Dagblad. <https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/haeckerup-om-racismedemonstration-ikke-enig-i-tilgangen>
- Schwarz-Nielsen, P., & Fahnøe, S. (2020, June 8). *Nybagt mor i dyb undren: Jeg bliver så harm i hele kroppen*. www.bt.dk. <https://www.bt.dk/content/item/1415123>
- Scott, R. L., & Smith, D. K. (1969). The rhetoric of confrontation. *Quarterly Journal of Speech*, 55(1), 1–8. <https://doi.org/10.1080/00335636909382922>
- Sedgwick, E. K., & Frank, A. (1995). Shame in the Cybernetic Fold: Reading Silvan Tomkins. *Critical Inquiry*, 21(2), 496–522.
- Seneca, L. A. (1976). *Om vrede—Om mildhed—Om sindsro* (V. Sørensen, Trans.; [2. oplag]). Gyldendal.
- Srinivasan, A. (2018). The Aptness of Anger. *Journal of Political Philosophy*, 26(2), 123–144. <https://doi.org/10.1111/jopp.12130>
- stiktosset—Den Danske Ordbog*. (n.d.). Retrieved March 24, 2023, from <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=stiktosset>

- Svith, M. (2020, June 4). Stor opbakning til protest mod racisme og politivold. *Århus Stifttidende*. <https://apps-infomedia-dk.ep.fjernadgang.kb.dk/mediearkiv/link?articles=e7bc7a78>
- Tekeli, A. M. (2020, June 23). *DF'er om racisme: "Vi har alle prøvet det."* <https://ekstrabladet.dk/nyheder/politik/danskpolitik/dfer-om-racisme-vi-har-alle-proevet-det/8175682>
- Thorsen, N. (2020, July 8). Tusinder gik i optog mod racisme og politivold—Mediearkiv—Infomedia. *Politiken*, 2.
- tosset—Den Danske Ordbog*. (n.d.). Retrieved March 24, 2023, from <https://ordnet.dk/ddo/ordbog?query=tosset>
- Türker, S. (2020a, May 31). *George Floyds død samler flere tusinde demonstranter i København: »Vi skal knuse racisme!«*. Berlingske.dk. <https://www.berlingske.dk/content/item/1479798>
- Türker, S. (2020b, June 7). *15.000 på gaden i København: »Hvis du tror, at der ikke findes racisme i Danmark, så tro om«*. Berlingske.dk. <https://www.berlingske.dk/content/item/1481176>
- van Stekelenburg, J., & Klandermans, B. (2013). The social psychology of protest. *Current Sociology*, 61(5–6), 886–905. <https://doi.org/10.1177/0011392113479314>
- Vestesen, B. (2020, June 3). *Drab på George Floyd: Massivt fremmøde til solidaritets-demonstration i Odense*. <https://faa.dk/artikel/drab-p%C3%A5-george-floyd-massivt-fremm%C3%B8de-til-solidaritets-demonstration-i-odense>
- Villemoes, S. (2020, June 4). Kontekst. *Weekendavisen*, 13.
- Vuorela, M. (2020, June 6). *Når politiet går amok i Minneapolis, er vi alle amerikanere*. Information. <https://www.information.dk/moti/2020/06/naar-politiet-gaar-amok-minneapolis-amerikanere>
- Wang, L. F. (2022, June 9). Dansk demonstration er både udtryk for sympati og genkendelse. *Information*, 5.
- Winderman, E. (2019). Anger's Volumes: Rhetorics of Amplification and Aggregation in #MeToo. *Women's Studies in Communication*, 42(3), 327–346. <https://doi.org/10.1080/07491409.2019.1632234>
- Zagacki, K. S., & Boleyn-Fitzgerald, P. A. (2006). Rhetoric and Anger. *Philosophy and Rhetoric*, 39(4), 290–309. <https://doi.org/10.1353/par.2007.0006>